

บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ
บ้านไสคุน ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

The Roles of Subdistrict Administrative Organization to Encourage Green Sangyod Rice
Production in Saikun Village, Pa Phayom Subdistrict, Pa Phayom District, Phatthalung Province

ทวนธง ครุฑจ้อน^{*1} ภาณุ ธรรมสุวรรณ¹ ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ¹ จาริณี แซ่ว่อง²

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Thuanthong Krutchon^{*1} Phanu Thamsuwan¹ Chonlada Sangmanee Sirisatidkid¹ Jarinee Saewong²

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla Campus

² Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของแบบแผนการผลิตและเงื่อนไขของการทำนาในชุมชน สร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคนิควิธีการทำนาข้าวปลอดสารพิษที่เหมาะสมสำหรับพันธุ์ข้าวสังข์หยดและบริบทของชุมชน และศึกษาบทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในชุมชน ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นวิธีการศึกษาเชิงผานวิถีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับการสัมภาษณ์คือ เกษตรกร ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ และผู้นำชุมชน ส่วนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับการสำรวจคือ ประชาชนบ้านไสคุน โดยใช้แนวคำถามและแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คอมพิวเตอร์ และสถิติที่ใช้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าโคสแควร์ ทั้งนี้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ .05

บ้านไสคุน หมู่ที่ 7 เป็นหมู่บ้านตามเขตการปกครองท้องที่ของตำบลป่าพะยอมและอยู่ท้องที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวนาในชุมชนบ้านไสคุนมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการผลิตและเงื่อนไขการทำนาที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกคือ ข้าวเล็บนก ข้าวสังข์หยด ข้าวเหนียวพัทลุงหรือข้าวไฉ่เฉียง ข้าวชัยนาท ส่วนพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่คือ ข้าวดอกพะยอม

การทำการปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษที่บ้านไสคุนจัดทำขึ้นเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการวิจัยภาคใต้ตอนล่าง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม เกษตรกรตำบลป่าพะยอม และมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยกำหนดการดำเนินโครงการออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 สร้างพลังเครือข่ายขับเคลื่อน ระยะที่ 2 ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และระยะที่ 3 ถ่ายทอดบทเรียนสู่สังคม

บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษตามความคิดเห็นของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะบทบาทการส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาซึ่งเป็นบทบาทที่ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง

การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลควรคำนึงถึงอาชีพของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ เพราะหากองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถดำเนินงานให้สอดคล้องกับกับกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมย่อมส่งผลตอบรับในเชิงบวกต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานและสามารถเป็นราชการไทยที่ปฏิบัติงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ : บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบล, การส่งเสริม, การผลิตข้าวสังข์หยด

Abstract

This research was conducted to study history of production patterns and conditions in community farming, to create a learning process and transfer a green rice farming technique which is suitable for Sangyod Rice and a community to Saikun Village people, and to find out roles of Subdistrict Administrative Organization in promoting green Sangyod Rice production in Saikun Village. Participatory Action Research (PAR) was applied in the study qualitatively and quantitatively. The population of the study was interested stakeholders: agriculturalists, administrators and officials of Subdistrict Administrative Organization and government and community leaders for interview, as well as, Saikun Village people for survey. Interview guideline and questionnaire were an instrument in collecting data. Computer was a tool of analysis. Frequency, percentage, mean, standard deviation, and Chi-square were statistical means employed for quantitative research. The level of statistical significance was set at .05.

Based on Pa Phayom Subdistrict, Saikun Village is located in Moo 7 ruled by Pa Phayom Subdistrict Administrative Organization. The majority of people are originally rice farmers. The farmers' way of life in Saikun Village has been changed; production patterns and conditions in farming focus more on new technology. Popular rice seeds grown are Leb Nok, Sangyod, Chiang Phatthalung (I-Chiang), and Chai Nat, while Dawk Pa-yawm, a local rice seed, has been extinct.

The demonstration plots of green Sangyod Rice in Saikun Village was launched as a result of collaboration between the Lower South Research Network under Office of the Higher Education Commission, Pa Phayom Subdistrict Administrative Organization, Pa Phayom farmers, and Thaksin University. The project was divided into three phases: 1) teamwork building, 2) participatory action and, 3) knowledge extension.

The role of Subdistrict Administrative Organization in promoting green Sangyod Rice production, according to Saikun Village people's perception, was high, particularly in the roles of enhancement and farming culture recovery. These roles were required to conduct continuously.

The performance of Subdistrict of Administrative Organization should consider the career of people. If the Subdistrict Administrative Organization is able to perform in line with the appropriate career groups, it will positively affect the image of the organization and be able to present Thai government in truly respond people's need.

Keywords: Roles of Subdistrict Administrative Organization, Encouragement, Sangyod Rice Production

บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินที่ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนจำต้องอาศัยการเกื้อกูลกันระหว่างภาคีการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นภาคีที่ช่วยให้เกิดกระบวนการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาในระดับท้องถิ่นหรือระดับรากหญ้าได้อย่างมาก เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้อย่างอิสระตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง ซึ่งการกระจายอำนาจการปกครองนอกจากเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง โดยมอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปจัดทำแล้ว ยังเป็นการลดอำนาจของรัฐบาลกลางในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่ที่ได้อำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบไปจัดทำด้วย ทั้งนี้เพราะเมื่อรัฐบาลกลางได้อำนาจหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบไปจัดทำแล้ว เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ผลดี รัฐบาลกลางต้องมอบอำนาจในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่นั้นๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย (Fenwick & Bailey, 1999) ซึ่งหลักการกระจายอำนาจการปกครอง มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เมืองหรือเป็นนิติบุคคลเป็นเอกเทศ 2) องค์กรมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ และ 3) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างกว้างขวาง (ประยูร กาญจนกุล, 2523: 25–45 และ Pick, Xocolotzin & Ruesga, 2007)

จากแนวคิดการกระจายอำนาจที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองในท้องถิ่นของประชาชนนั้นย่อมสะท้อนภาพให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการดำเนินนโยบายและแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบและสามารถแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบได้ และหากพิจารณาจากพระราชบัญญัติระเบียบการบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 โดยอาศัยความตามมาตรา 4 ราชการส่วนท้องถิ่นแบ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 5 หน่วยงาน คือ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบทั่วไป คือ องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา (โกวิท พวงงาม, 2550)

องค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นราชการส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มีศักยภาพสูงสุดต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนชนบทและการบริหารงานได้ด้วยตนเอง ซึ่งกรอบภารกิจประการสำคัญอย่างหนึ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้องรับผิดชอบตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 คือ การพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถกำหนดในเชิงนโยบายและแผนของท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในท้องถิ่น และในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลได้เร่งดำเนินงานตามภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมุ่งมั่นด้วยบทบาทที่หลากหลาย อาทิ การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นหรือชุมชนที่แสดงออกมาในลักษณะกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งอาจกล่าวได้กล่าวได้ว่าวิสาหกิจชุมชนเป็นพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือชุมชนที่สำคัญต่อไป ดังเช่นจังหวัดพัทลุงมีองค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งที่สนับสนุนส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตข้าว การเลี้ยงสัตว์ และการส่งเสริมศิลปะพื้นบ้านในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจต่างๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในพื้นที่จังหวัดพัทลุงเป็นที่รู้จักแพร่หลายและเป็นที่ต้องการของตลาด

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม เป็นหนึ่งในองค์การบริหารส่วนตำบลของจังหวัดพัทลุงที่มีเกษตรกรในตำบลได้มีการรวมกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจำต้องแสดงบทบาทในมิติทางเศรษฐกิจต่อกลุ่มดังกล่าวต่อไป อนึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม เป็น

องค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลป่าพะยอมเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ป่าพะยอมตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การกำหนดเขตในท้องที่อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ประกาศ ณ วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 ครอบคลุมพื้นที่ 26.85 ตารางกิโลเมตร เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก มี 7 หมู่บ้านในท้องที่รับผิดชอบ ซึ่งในท้องที่รับผิดชอบมีกลุ่มอาชีพที่เกิดจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรในตำบลประมาณ 12 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มอาชีพที่มีความโดดเด่นและดำเนินการผลิตผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับบริบทของชุมชนมากที่สุดคือ กลุ่มผลิตข้าวสังข์หยดหอมมือของหมู่ที่ 7 บ้านไสคุน เพราะเป็นกลุ่มที่จัดตั้งมานานกว่า 5 ปี และมีฐานอาชีพรองรับเพราะคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชาวนาและชาวสวน (องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม, 2552)

กลุ่มผลิตข้าวสังข์หยดหอมมือ บ้านไสคุน ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2546 มีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชนเพื่อดำเนินการผลิตข้าวหอมมือ โดยคัดเลือกพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่โดดเด่นคือ ข้าวพันธุ์สังข์หยด เพราะข้าวสังข์หยดถือเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองในภาคใต้ ส่วนใหญ่ยังคงปลูกในพื้นที่จังหวัดพัทลุงและจังหวัดใกล้เคียง อีกทั้งอุดมไปด้วยคุณประโยชน์ทางโภชนาการ อย่างไร ก็ตามแม้ว่ากลุ่มผลิตข้าวสังข์หยดหอมมือได้ดำเนินงานมาระยะหนึ่งแล้วภายใต้การรวมกลุ่มของเกษตรกรในชุมชนเป็นกลุ่มอาชีพและพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแล้วก็ตาม แต่ทางกลุ่มยังมีความต้องการที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้มากขึ้น โดยแนวทางเบื้องต้นทางกลุ่มเห็นว่าควรเน้นการผลิตข้าวที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพได้อย่างแท้จริงคือ แนวทางการผลิตแบบอินทรีย์หรือปลอดสารพิษ ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะเห็นผลเป็นรูปธรรมนั้นก็จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอม เพราะถือเป็นภารกิจที่องค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอมจะต้องดำเนินการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ และการที่จะทราบได้ว่าแนวทางของกลุ่มผลิตข้าวสังข์หยดหอมมือจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยในส่วนของบริษัทพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าพะยอมประกอบด้วย

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้คณะผู้วิจัยสนใจศึกษา บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดอินทรีย์ บ้านไสคุน ตำบลป่าพะยอม อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง โดยมุ่งเน้นความสำคัญประเด็นแบบแผนการผลิตและเงื่อนไขการทำงานของชาวนาในบ้านไสคุนและบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมและผลักดันการผลิตข้าวสังข์หยดแบบอินทรีย์ให้ประสบความสำเร็จและมีความเข้มแข็ง ซึ่งนอกจากความสำคัญดังกล่าวแล้ว คณะผู้วิจัยยังเห็นว่า พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาและการบริการชุมชนของมหาวิทยาลัยทักษิณอันเป็นต้นสังกัดของคณะผู้วิจัยอีกด้วย จึงเป็นความเหมาะสมและความสอดคล้องในเชิงแนวความคิด สถาบัน และนโยบายการวิจัยของเครือข่ายการวิจัยภาคใต้ตอนล่าง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา อันจะยังผลประโยชน์ต่อประชาชนและสาธารณชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของแบบแผนการผลิตและเงื่อนไขการทำงานในชุมชน
2. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคนิควิธีการทำข้าวปลอดสารพิษที่เหมาะสมสำหรับพันธุ์ข้าวสังข์หยดและบริบทของชุมชน
3. เพื่อศึกษาบทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในชุมชน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) ที่เน้นวิธีการศึกษาเชิงผสมผสานวิธี (mixed method) ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยคณะผู้วิจัยได้ออกแบบและวางแผนการดำเนินงานตลอดจนการกำหนดวิธีการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดเน้นการดำเนินงานที่ผสมผสานระหว่างกัน (Creswell & Clark, 2007) ในแต่ละลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน (documentary study) เป็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารเป็นการรวบรวมทรัพยากรเอกสารที่หลากหลายด้วยลักษณะการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและศึกษาค้นคว้าจากเอกสารเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการศึกษาวิจัย (Huff, 2009)

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์ (interview) เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของแบบแผนการผลิตและเงื่อนไขของการทำนาในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดเทคนิควิธีการทำนาข้าวปลอดสารพิษที่เหมาะสมสำหรับพันธุ์ข้าวสังข์หยดและบริบทของชุมชนจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่บ้านไสคุน หมู่ที่ 7 ตำบลป่าพะยอม อำเภopaพะยอม จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย 4 กลุ่มหลักที่มีการกำหนดจำนวนแบบเจาะจง คือ 1) กลุ่มเกษตรกร จำนวน 14 คน 2) กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของ อบต. จำนวน 5 คน 3) กลุ่มผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 8 คน และ 4) กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ซึ่งมีการกำหนดจำนวนแบบเจาะจง

ขั้นที่ 3 การสำรวจ (survey) เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับบทบาท อบต. ในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในชุมชนจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่บ้านไสคุน หมู่ที่ 7 ตำบลป่าพะยอม อำเภopaพะยอม จังหวัดพัทลุง 1 กลุ่ม คือ กลุ่มประชาชน ซึ่งกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970) เป็นฐานการพิจารณาได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

สำหรับกระบวนการดำเนินงานวิจัยในแต่ละลำดับขั้น คือ 1) การจัดเวทีชี้แจงความเป็นมาและเป้าหมายของโครงการ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ 3) การรวบรวมภาคีเกษตรกรหรือนักวิจัยท้องถิ่นและจัดเตรียมความพร้อมภาคี 4) การจัดเวทีเรียนรู้ของภาคีเกษตรกรทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ 5) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการทำนาปลอดสารพิษ 6) การจัดกิจกรรมชี้แจงและรายงานผลโครงการแก่ชุมชน อบต. และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 7) การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อ อบต. และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ แนวคำถามและแบบสอบถามที่มีแนวทางการสร้างขึ้นจากการศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัย และการวิเคราะห์เป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทั้งนี้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยแบบสอบถามนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติเชิงบรรยายประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยค่าไคสแควร์ (Chi-square) โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาท อบต. ในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ บ้านไสคุน ตำบลป่าพะยอม อำเภopaพะยอม จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยการทำนab้านไสคุน

1.1 การทำนาในพื้นที่บ้านไสคุน

ชาวบ้านในพื้นที่บ้านไสคุน ตำบลป่าพะยอม อำเภopaพะยอม จังหวัดพัทลุง ที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณชุมชนบ้านไสคุนในช่วงระยะแรกๆ เกือบทุกครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก ช่วงแรกเป็นการทำนาแบบดั้งเดิม ปีละ 1 ครั้ง เรียกว่า การทำนาหยามหรือนาปี เน้นการใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก

โดยเฉพาะใช้วัวไถนา และอาศัยน้ำฝนในการทำนาที่อิงอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ สำหรับพันธุ์ข้าวที่ปลูกในช่วงแรกๆ เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองซึ่งเป็น “ข้าวหนัก” มีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว การเก็บเกี่ยวใช้แรงงานภายในครัวเรือนและภายในชุมชนเป็นหลักโดยใช้ แกะเป็นเครื่องมือหลัก การแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ชาวบ้านนำข้าวมานวดด้วยเท้าจนกลายเป็นข้าวเปลือก แล้วใช้วิธีการสีด้วยครกสีมือและตำด้วยครกกระเดื่อง (ครกถีบ) หรือครกตำ วัตถุประสงค์หลักของการทำนาช่วงระยะแรกคือการบริโภคภายในครัวเรือนและการเก็บไว้ทำเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกในฤดูกาลต่อไป

ปัจจุบันวิถีชีวิตของชาวนาในชุมชนบ้านไสคุนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปกลมกลืนไปกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจน นั่นก็คือ ชาวนาบ้านไสคุนมีการทำนาและผลิตข้าวได้ปีละ 2 ครั้ง คือ นาปีและนาปรัง รวมทั้งชาวนาในพื้นที่อื่นๆ ของตำบลป่าพะยอม เพราะทุกหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลป่าพะยอมมีระบบชลประทาน ชาวนาบ้านไสคุนจึงมีการบริหารจัดการผลผลิตแบบใหม่ คือ ผลผลิตที่ได้จากการทำนาปี ส่วนใหญ่เก็บไว้บริโภคภายในครัวเรือนและเก็บไว้สำหรับทำเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อปลูกในฤดูกาลทำนาปีต่อไป ทั้งนี้หากได้ผลผลิตจำนวนมากก็อาจจำหน่ายด้วย ผลผลิตที่ได้จากการทำนาปรังเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก โดยมักจะนิยมปลูกข้าวเบาหรือข้าวกลางที่มีอายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 3 – 4 เดือน ส่วนแรงงานเปลี่ยนจากคนและวัวมาเป็นเครื่องจักร อย่างการใช้รถไถเดินตามหรือรถจักรกลหามาเข้ามาใช้ในพื้นที่และยังคงเป็นที่นิยมจนถึงปัจจุบัน การเก็บเกี่ยวผลผลิตก็เปลี่ยนมาเป็นการใช้รถเกี่ยวข้าวแทน นอกจากนี้การสีข้าวเปลี่ยนเป็นการนำข้าวเปลือกไปสียังโรงสีข้าวแทนทั้งในและนอกชุมชนบ้านไสคุน

พันธุ์ข้าวในพื้นที่บ้านไสคุนหากแบ่งตามความช้าหรือเร็วของระยะเวลาที่ให้ผลผลิต นิยมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ข้าวเบา คือ ข้าวที่ใช้เวลาปลูกประมาณ 3 – 4 เดือน ข้าวหนัก คือ ข้าวที่ใช้เวลาไม่น้อยกว่า 7 เดือน และข้าวกลางหรือข้าวกลาง คือ ข้าวที่ใช้ระยะเวลาประมาณ 5 – 6 เดือน นอกจากนี้สามารถแบ่งตามแหล่งที่มาของพันธุ์ข้าวในพื้นที่บ้านไสคุน สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้าวพันธุ์พื้นเมือง คือ ข้าวที่มีการปลูกในพื้นที่บ้านไสคุนมาตั้งแต่อดีต และข้าวพันธุ์ส่งเสริม คือ ข้าวที่มาจากการส่งเสริมหรือให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ

พันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่บ้านไสคุนในปัจจุบัน ประกอบด้วย พันธุ์ข้าวเจ้าพื้นเมือง เช่น ข้าวเล็บนก ข้าวสังข์หยด ข้าวเงี้ยวพัทลุงหรือข้าวไฉ่เงี้ยว ข้าวมาเลย์ลายหรือข้าวมาเลย์แดง ข้าวช่อเบา ส่วนพันธุ์ข้าวเจ้าส่งเสริม เช่น ข้าวชัยนาท ข้าว กข (กข 17 และ กข 33) ข้าวหอมปทุม เป็นต้น พันธุ์ข้าวที่สูญพันธุ์ไปจากพื้นที่บ้านไสคุน จำแนกเป็น พันธุ์ข้าวเจ้าพื้นเมือง เช่น ข้าวพวงหวาย ข้าวไข่มดลิน ข้าวช่อไพร ข้าวเข็มทอง ข้าวแดง ข้าวลูกดำ ข้าวนางกราย ข้าวลูกขอ ข้าวสองพี่น้อง ข้าวนางดำ ข้าวดอกพะยอม (ข้าวดอกพยอม ข้าวดอกยอ หรือข้าวหอมดอกยอ) ข้าวดอกเหม ข้าวเหม่หางดอก ข้าวอุเด็น ข้าวช่อสำลี ข้าวสร้อยทอง และพันธุ์ข้าวเหนียวพื้นเมือง เช่น ข้าวเหนียวไฉ่ชัย ข้าวเหนียวดอกแซ่ ข้าวเหนียวไฉ่โต ข้าวเหนียวดำเปลือกขาว ข้าวเหนียวดำเปลือกดำหรือข้าวเหนียวดำหมอ ส่วนพันธุ์ข้าวเจ้าส่งเสริม เช่น ข้าวนางพญาผักเสี้ยน

สำหรับการหายไปของข้าวพันธุ์พื้นเมืองอาจเนื่องมาจากสาเหตุการเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนพันธุ์ข้าวส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ การขยายตัวของการเกษตรเชิงพาณิชย์ อิทธิพลของโรงสีข้าว ธรรมชาติ และความต้านทานโรค

1.2 การทำแปลงนาสาธิต

การทำแปลงสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในพื้นที่บ้านไสคุน ตำบลป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ได้จัดทำขึ้นในลักษณะโครงการความร่วมมือระหว่างเครือข่ายการวิจัยภาคใต้ตอนล่าง สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) อบต.ป่าพะยอม เกษตรกรตำบลป่าพะยอม และมหาวิทยาลัยทักษิณ โดยกำหนดและแบ่งการดำเนินโครงการออกเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 สร้างพลังเครือข่ายขับเคลื่อน (teamwork building) ประกอบด้วย การสำรวจและสังเกตการณ์พื้นที่เบื้องต้น การจัดเวทีชี้แจงความเป็นมาและเป้าหมายของโครงการ การรวบรวมภาคีเกษตรกรหรือนักวิจัยท้องถิ่นและจัดเตรียมความพร้อมภาคี การจัดเวทีเรียนรู้ของภาคีเกษตรกรทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ

ระยะที่ 2 ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action) ประกอบด้วย การเตรียมพื้นที่นาเพื่อปลูกข้าว การสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดวิธีการทำนาปลอดสารพิษด้วยการจัดให้มีกิจกรรมหลักประกอบ 3 กิจกรรม คือ การสาธิตทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมล็ดพันธุ์และการเพาะพันธุ์ข้าวสังข์หยด และการทดลองทำนาข้าวพันธุ์สังข์หยดปลอดสารพิษเพื่อเพิ่มมูลค่าข้าวโดยเริ่มจากการไถนา การรับเมล็ดพันธุ์ข้าวกล้าหรือข้าวปลูก การเพาะเมล็ดพันธุ์ข้าวกล้าหรือข้าวปลูก การหว่านข้าวกล้าหรือข้าวปลูก การไถนาแบบไถตะเพื่อเตรียมปักดำนา การถอนต้นกล้าหรือการทำข้าวปลูก การปักดำต้นกล้าหรือการปลูกข้าว และการบำรุงรักษาข้าว

ระยะที่ 3 ถ่ายทอดบทเรียนสู่สังคม (knowledge extension) ด้วยโครงการความร่วมมือระหว่าง อบต. ป่าพะยอม สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง และมหาวิทยาลัยทักษิณ ภายใต้ชื่อ “โครงการสยามเมืองยิ้ม คีนชีวิตสู่ฝัน สร้างสรรค์อย่างพอเพียง”

2. ผลการวิเคราะห์บทบาทองค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการวิเคราะห์บทบาท อบต. ในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในชุมชน สามารถสรุปได้ 2 ส่วนดังนี้

2.1 การวิเคราะห์ผลทั่วไป

ประชาชนส่วนใหญ่ระบุว่า “ข้าวสังข์หยด” เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่บ้านไสคุน ร้อยละ 98.8 และการรับรู้ที่ว่าในปัจจุบัน อบต.ป่าพะยอม ได้มีการทดลองทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษขึ้นในพื้นที่บ้านไสคุน ร้อยละ 90.5

ในปัจจุบันแต่ละครอบครัวไม่เคยซื้อข้าวสารบริโภคถึงร้อยละ 60.4 และส่วนใหญ่ยังคงทำนาทุกปี ร้อยละ 63.0 มีเพียงร้อยละ 16.2 ที่ไม่ทำนาอีกแล้ว

ประชาชนเห็นว่าหากมีการส่งเสริมและรณรงค์ให้มีการนาทำนาปลอดสารพิษหรือปลอดสารเคมีขึ้นในพื้นที่บ้านไสคุนจะมีความเป็นไปได้ในระดับมาก ร้อยละ 54.5 ระดับน้อย ร้อยละ 42.8 และเป็นไปไม่ได้เลย ร้อยละ 2.7 ส่วนความต้องการพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ปลูกในพื้นที่บ้านไสคุนมากที่สุดของประชาชนคือ พันธุ์ข้าวสังข์หยด ร้อยละ 44.5 รองลงมาคือ ข้าวดอกยอม ร้อยละ 20.8

บทบาท อบต. ในการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในพื้นที่บ้านไสคุนตามความคิดเห็นของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.58) โดยการส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาเป็นบทบาทที่มีสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.11) ส่วนการเตรียมพื้นที่ทำนาเป็นบทบาทที่มีต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย 2.84)

ความต้องการให้มีการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษของ อบต. ในพื้นที่บ้านไสคุนของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.52) โดยการส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาเป็นความต้องการที่สูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.82) ส่วนการเตรียมพื้นที่ทำนา เป็นความต้องการที่ต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย 3.81)

2.2 การทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับการรับรู้การทำการแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ พฤติกรรมการบริโภคข้าวสาร ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการทำนาปลอดสารพิษ และบทบาท อบต. ในการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้พันธุ์ข้าวสังข์หยดในฐานะพันธุ์ข้าวพื้นเมือง จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาท อบต. ในการส่งเสริมด้านการผลิตข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในชุมชน ในครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบและข้อสังเกตที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้พันธุ์ข้าวและการทำแปลงนาสาธิต

การศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ข้าวสังข์หยดเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่บ้านไสกุณ พบว่า ประชาชนรับรู้ว่าเป็น “ข้าวสังข์หยด” เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่บ้านไสกุณมากถึงร้อยละ 98.8 แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่บ้านไสกุณได้รับข้อมูลข่าวสารและติดตามข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ในส่วนที่ยังไม่รับรู้มีเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 1.2) จำเป็นอย่างยิ่งที่ อบต. จะต้องเร่งดำเนินการประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้าวสังข์หยดที่มีคุณค่าต่อพื้นที่และสร้างจิตสำนึกร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

ส่วนการรับรู้ที่ว่าในปัจจุบัน อบต.ป่าพะยอม ได้มีการทดลองทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าว สังข์หยดปลอดสารพิษขึ้นในพื้นที่บ้านไสกุณ ร้อยละ 90.5 แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีความกระตือรือร้นและให้ความสนใจในสร้างแนวทางการผลิตข้าวปลอดสารพิษ สำหรับประชาชนที่ยังไม่รับรู้อาจเป็นเพราะลักษณะส่วนบุคคลที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับข้อกีดกันการทำนาและการประชาสัมพันธ์

2. พฤติกรรมการบริโภคและการทำนา

ปัจจุบันในแต่ละครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่เคยซื้อข้าวสารบริโภค (ร้อยละ 60.4) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่แต่ละครัวเรือนยังคงนำข้าวที่ตนเองปลูกมาแปรรูปเป็นข้าวสารเพื่อการบริโภค ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่ควรอนุรักษ์ให้ต่อเนื่องตลอดไป และทาง อบต. ในฐานะที่มีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ จำเป็นต้องชักนำประชาชนเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว

นอกจากนี้ประชาชนในแต่ละครอบครัวยังคงทำนาทุกปี (ร้อยละ 63.0) แสดงให้เห็นว่าการทำนายังคงเป็นอาชีพที่เกษตรกรยังคงยึดเป็นอาชีพหลักของพื้นที่บ้านไสกุณ ดังนั้นจุดเน้นและภารกิจของ อบต. ควรใช้การทำนาและการเกษตรเป็นฐานการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของยศ สันตสมบัติ (2546) ที่ว่า ชาวนาไทยภาคเหนือดำเนินชีวิตและผลิตข้าวความเป็นชุมชนของตนเอง ในบริบทของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ รวมถึงความหลากหลายและยืดหยุ่นของเศรษฐกิจชุมชน และวิมล คำศรี และไพรินทร์ รุยแก้ว (2540 : 14) ที่ว่า หลักการสำคัญของการผลิตของเศรษฐกิจชาวนา มีพื้นฐานอยู่ที่การใช้แรงงานในครอบครัวชาวนาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้และสามารถประกันการบริโภคได้ โดยการใช้แรงงานของตนเองเข้มข้นมากขึ้น

3. ความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการทำนาปลอดสารพิษและความต้องการพันธุ์ข้าว

ความเป็นไปได้ในการทำนาปลอดสารพิษตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่า หากจะมีการส่งเสริมและรณรงค์ให้มีการทำนาปลอดสารพิษหรือปลอดสารเคมีขึ้นในพื้นที่บ้านไสกุณประชาชนเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมาก (ร้อยละ 54.5) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่บ้านไสกุณมีความพร้อมและให้การตอบรับแนวทางการทำนาปลอดสารพิษหรือปลอดสารเคมี ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญของ อบต. ที่จะได้นำไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี

สำหรับความต้องการพันธุ์ข้าวเพื่อใช้ปลูกในพื้นที่บ้านไสกุณของประชาชนมากที่สุดคือ พันธุ์ข้าวสังข์หยด (ร้อยละ 44.5) รองลงมาคือ ข้าวดอกขยอม (ร้อยละ 20.8) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของข้าวพันธุ์พื้นเมืองประกอบกับในปัจจุบันสภาพทางสังคมที่มุ่งเน้นเรื่องการส่งเสริมสุขภาพด้วยอาหาร ซึ่งจากข้อมูลทางวิชาการชี้ให้เห็นว่า ข้าวสังข์หยดเป็นข้าวที่มีคุณประโยชน์ทางโภชนาการอาหารสูง ส่วน

ข้าวดอกยอมเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีชื่อเสียงคล้อยกับอำเภอที่ตั้งควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ยศ สันตสมบัติ (2546) ที่ว่า ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชนมิได้วางอยู่บนพื้นฐานของรายได้แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่มีเงื่อนไขที่ซับซ้อนหลากหลาย เช่น ความมั่นคงของพื้นที่ การผลิตซ้ำอัตลักษณ์ และความเป็นชาติพันธุ์และอำนาจและความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากร เป็นต้น

4. บทบาท อบต. ในการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ

บทบาท อบต. ในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในพื้นที่บ้านไสกุญตามความคิดเห็นของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.58) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนา เป็นบทบาทที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.11 แสดงให้เห็นว่า การส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาถือเป็นบทบาทที่โดดเด่นของ อบต. ตามความความเห็นของประชาชนบ้านไสกุญ ซึ่งสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของ อบต. ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2543 ที่กำหนดไว้ว่า อบต. มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นผลสะท้อนดังกล่าวทำให้เห็นภาพอย่างชัดเจนว่า อบต. ได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ครอบคลุมข้อกำหนดที่กำหนดและ อบต. ราชการส่วนท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างสมบูรณ์ และจากการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเห็นได้ว่า อบต. เล็งเห็นความสำคัญของการรักษาไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาในพื้นที่เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น อบต. ได้คัดเลือกผู้สูงอายุที่ได้รับการยกย่องมาทำพิธีรวบข้าวก่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นความละเอียดอ่อนในวิถีชีวิตชาวนาหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมข้าวให้คงไว้สืบไป รวมถึงความมุ่งมั่นในอุดมคติของนายก อบต. ที่ว่า “ผมขอสนับสนุนการทำนาเพราะผมก็เป็นลูกชาวนามาก่อนการทำนาเป็นมรดกของบรรพบุรุษเราควรอนุรักษ์ไว้” (ประวิง หนูแจ่ม. 2552, 22 กรกฎาคม) สอดคล้องกับการศึกษาของ อาทร คุระวรรณ (2543) ที่ว่าบทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมากและมีความรู้ความเข้าใจต่อการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลระดับปานกลาง

5. ความต้องการให้มีการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษของ อบต.

ความต้องการให้มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษของ อบต. ในพื้นที่บ้านไสกุญของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.52) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนา เป็นบทบาทที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.82 แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนานั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรที่ทำนาต้องการให้ อบต. ส่งเสริมสนับสนุนอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลประการสำคัญคือ ปัจจุบันประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนานั้นค่อนข้างจางหายไปจากสังคมชาวนา ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมเหล่านั้นล้วนแต่สร้างคุณค่าทางด้านจิตใจและสะท้อนถึงรากเหง้าของวิถีชีวิตของชาวนาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ชาวนายังหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการทำนาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองจะยังคงสืบทอดต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของธันวา ใจเที่ยง (2550) ที่ว่า ชาวนาหาได้เป็นเพียงผู้ปลูกข้าวที่ถูกขูดรีดและถูกกล่าวหาว่าเป็นเพียงผู้ยากไร้ในสังคม แต่ชาวนาทั้งหลายกลับเป็นผู้ปลูกประวัติศาสตร์ ปลูกวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวนามีโลกทัศน์แห่งชีวิต

6. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและการรับรู้พันธุ์ข้าวสังข์หยดในฐานะพันธุ์ข้าวพื้นเมือง

อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้พันธุ์ข้าวสังข์หยดในฐานะพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทิศทางการรับรู้ของประชาชนเกี่ยวกับข้าวสังข์หยดซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาชีพ กล่าวคือปัจจัยด้านอาชีพไม่ใช่ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรับรู้เกี่ยวกับข้าวสังข์หยดว่าเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองแต่อาจมาจากปัจจัยทางสังคมอื่นๆ ซึ่งหากปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ดังกล่าว อบต. ก็ควรผลักดันและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักเกี่ยวกับพันธุ์ข้าวพื้นเมือง

7. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและการรับรู้การทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ

อาชีพมีความสัมพันธ์กับการรับรู้การทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพราะการรับรู้การทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษส่งผลกระทบทางตรงต่อการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาชีพเกษตรกรทั้งกลุ่มที่ทำนาและทำสวน ส่วนกลุ่มอาชีพอื่นๆ จำเป็นต้องเข้ามาเกี่ยวข้องโดยทางอ้อมอันเนื่องมาจากการเป็นผู้บริโภค ซึ่งในฐานะผู้บริโภคการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษย่อมทำให้เกิดการรับรู้ถึงคุณค่าและคุณประโยชน์จากการได้บริโภคข้าวสารปลอดสารพิษ และจากความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้อาจส่งผลให้ อบต. สามารถกำหนดยุทธศาสตร์ส่งเสริมการปลูกข้าวพื้นเมืองปลอดสารพิษบนฐานของกลุ่มอาชีพเป็นสำคัญโดยกลุ่มทางตรงคือ ผู้ผลิต เน้นการเทคนิควิธีการทำนาเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตปลอดสารพิษ ส่วนกลุ่มทางอ้อมคือ ผู้บริโภค เน้นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษที่ส่งผลต่อสุขภาพและจิต

8. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและพฤติกรรมการบริโภคข้าวสาร

อาชีพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคข้าวสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากการประกอบอาชีพใดๆ ก็ตามส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคข้าวสารเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกรที่ทำนาส่วนใหญ่ไม่ซื้อข้าวสารมาบริโภค แสดงว่าเกษตรกรที่ทำนาได้นำผลผลิตของตนเองมาบริโภคในครัวเรือนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นวิถีชาวบ้านที่เน้นแนวทางการยังชีพเป็นสำคัญ คือ ปลูกข้าวไว้บริโภคเป็นหลัก หากมีส่วนที่เหลือบริโภคก็จะนำออกจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้ของครอบครัวต่อไป จากสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนี้ อบต. ในฐานะราชการส่วนท้องถิ่นที่ต้องให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนควรคำนึงปัจจัยด้านสุขภาวะเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากประชาชนในท้องที่บริโภคข้าวสารที่เป็นผลผลิตของตนเองซึ่งเต็มไปด้วยสารเคมีก็จะทำให้สุขภาพของประชาชนอ่อนแอและเสี่ยงต่อการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ซึ่งที่สุดจะกลายเป็นปัญหาสังคมที่ทาง อบต. อาจต้องแบกรับต่อไป แต่หากประชาชนได้บริโภคข้าวสารที่ปลอดสารพิษย่อมส่งผลให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บ และไม่เป็นการของ อบต. และสังคมโดยรวม

9. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการทำนาปลอดสารพิษ

อาชีพมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการทำนาปลอดสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังที่กล่าวมาแล้วแต่ข้างต้นในเรื่องอาชีพกับการรับรู้การทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษที่ว่า การรับรู้การทำแปลงนาสาธิตปลูกข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษส่งผลกระทบทางตรงต่อการประกอบอาชีพ สำหรับความคิดเห็นต่อความเป็นไปได้ในการทำนาปลอดสารพิษก็เช่นเดียวกันเพราะการทำนาถือเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่บ้านไสคุนซึ่งส่วนใหญ่ต่างเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการทำนาปลอดสารพิษสามารถเกิดขึ้นได้จริงในพื้นที่เช่นเดียวกับประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรที่ทำสวน ขณะที่ประชาชนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ต่างเห็นว่ามีความเป็นไปได้น้อย ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ทำให้เห็นภาพอย่างชัดเจนว่า การให้ความสำคัญกับการทำนาปลอดสารพิษมากขึ้นเป็นไปตามการประกอบอาชีพ กล่าวคือ กลุ่มอาชีพเกษตรกรที่ทำนาย่อมมีสัดส่วนการเห็นด้วยมากในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรที่ทำสวน และอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้าง รับราชการ นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์จะยังประโยชน์ต่อการวางนโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจของ อบต. กล่าวคือ ประชาชนที่เป็นเกษตรกรที่ทำนาให้การสนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับการทำนาปลอดสารพิษอย่างยิ่ง เป็นโอกาสที่ทาง อบต. จะสร้างจุดแข็งการพัฒนาเศรษฐกิจโดยอาศัยการทำนาปลอดสารพิษในฐานะสร้างรายได้ให้กับประชาชนต่อไป

10. ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพและบทบาท อบต. ในการส่งเสริมการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษ

อาชีพมีความสัมพันธ์กับบทบาท อบต. ในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการทำนาข้าวสังข์หยดปลอดสารพิษในพื้นที่บ้านไสคุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ปัจจุบัน อบต. ได้เข้ามามีบทบาทเป็น

อย่างมากในการส่งเสริมหรือสนับสนุนการทำนาในพื้นที่บ้านไสคุน โดยจากผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่ากลุ่มอาชีพเกษตรกรที่ทำนาเห็นว่า อบต. ได้เข้ามามีบทบาทในระดับมาก ส่วนกลุ่มอาชีพเกษตรกรที่ทำสวนและอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้าง รับราชการ เห็นว่า อบต. เข้ามามีบทบาทในระดับมากเช่นกัน แต่มีสัดส่วนในระดับมากที่น้อยกว่ากลุ่มอาชีพที่ทำนา ซึ่งข้อมูลทำให้เกิดข้อค้นพบว่า บทบาทที่ อบต. ได้แสดงออกมาหากไปเกี่ยวข้องกับประชาชนที่ประกอบอาชีพใด ประชาชนที่ประกอบอาชีพนั้นจะแสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆ ได้ อย่างชัดเจนมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่นๆ ดังนั้นการดำเนินแผนงาน โครงการ และกิจกรรมใดๆ ก็ตามของ อบต. ควรคำนึงถึงอาชีพของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ เพราะหาก อบต. สามารถนำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมไปปฏิบัติกับกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมย่อมส่งผลตอบรับในเชิงบวกต่อภาพลักษณ์ของ อบต. และ อบต. สามารถเป็นราชการส่วนท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังที่ทวนธง ครุฑจ้อน (2545) สรุปว่า ภาพลักษณ์องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในทัศนะของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับชั้นขององค์การบริหารส่วนตำบล การรับรู้ข่าวสาร ประโยชน์ที่ได้รับจากบทบาทองค์การบริหารส่วนตำบล ความรู้ความเข้าใจในองค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมในการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความสัมพันธ์กับภาพลักษณ์องค์การบริหารส่วนตำบล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อ อบต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 กำหนดให้การประชาสัมพันธ์เป็นภารกิจหลักที่สำคัญของ อบต. โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าคุณประโยชน์ของข้าวสังข์หยดที่มีต่อพื้นที่และทำให้เกิดแรงขับเคลื่อนของประชาชนในอันที่จะมีจิตสำนึกร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป

1.2 ประชาชนในพื้นที่บ้านไสคุนมีความพร้อมและให้การตอบรับแนวทางการทำนาปลอดสารพิษหรือปลอดสารเคมี ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญของ อบต. และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องที่จะได้นำไปเป็นแนวทางกำหนดนโยบายและวางแผนการพัฒนาพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี

1.3 บทบาทของ อบต. ที่โดดเด่นที่สุดและเป็นที่ต้องการมากที่สุดคือ การส่งเสริมและการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับการทำนาซึ่งถือว่าเป็นทั้งจุดแข็งและโอกาสของ อบต. ที่จะได้ใช้แนวความคิดที่ว่า “วัฒนธรรมนำการพัฒนา” ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.4 อบต. ในฐานะราชการส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนต้องกำหนดให้ ประเด็นสุขภาพเป็นนโยบายเรื่องเร่งด่วนและสำคัญ

1.5 เกษตรกรที่ทำนาได้ให้การสนับสนุนแนวความคิดเกี่ยวกับการทำนาปลอดสารพิษอย่างเต็มที่นับเป็นโอกาสทองที่ทาง อบต. จะได้สร้างจุดแข็งการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานการทำนาปลอดสารพิษเพื่อสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตเชิงเศรษฐกิจครัวเรือนให้กับประชาชนต่อไป

1.6 การดำเนินแผนงาน โครงการ และกิจกรรมของ อบต. และหน่วยงานราชการต่างๆ ควรคำนึงถึงอาชีพของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ เพราะหาก อบต. และหน่วยงานราชการต่างๆ สามารถนำแผนงาน โครงการ และกิจกรรมไปปฏิบัติกับกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมย่อมส่งผลตอบรับในเชิงบวกต่อภาพลักษณ์ของหน่วยงานและสามารถเป็นราชการไทยที่ปฏิบัติงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยการผลิตข้าวปลอดสารพิษกับพันธุ์ข้าวพื้นเมืองอื่นเพื่อสร้างความหลากหลายและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2.2 ควรศึกษาบทบาทของ อบต. ให้ครอบคลุมทุกประเด็นเกี่ยวกับข้าวพันธุ์พื้นเมืองในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งถือว่าเป็นอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของ อบต. ที่ดำเนินการให้เห็นผลเชิงประจักษ์

เอกสารอ้างอิง

- Creswell, J. W., & Clark, V. L. P. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Thousand Oaks: Sage.
- Damsri, W. & Ruaikaew, P. (1997). *Rice culture and power surrounded the Songkhla lake*. Bangkok: The Thailand research fund.
- Fenwick, J & Bailey, M. (1999). Local government reorganisation in the UK: Decentralisation or corporatism? *International Journal of Public Sector Management*, 12(3), 249-261.
- Huff, A. S. (2009). *Designing research for publication*. California: SAGE Publications.
- Jaitheang, T. (2007). *Biological farmer in Basin of Mekong*. Bangkok: Sangsan.
- Kanjanakul, P. (1980). *Administrative law lecture*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Krutchon, T. (2002). *The Image of the Sub-District Administration Organization as Perceived by the People in Amphoe Pak Phanang, Changwat Nakhon Si Thammarat*. Master thesis of Political Science, Kasetsart University.
- Kurawan, A. (2000). The roles of municipality councilor in local development: A comparative study of the municipality in five southern border provinces of Thailand. *Management Science*, 18(1), 21-22.
- Nucham, P. (2009, 22 July). Chief Executive of the Pa Phayom Subdistrict Administrative Organization. Interview.
- Pa Phayom Subdistrict Administrative Organization. (2009). *Development strategic plan*. Patthalung: Phayom Subdistrict Administrative Organization.
- Pick, S., Xocolotzin, U. & Ruesga, C. (2007). Capacity building for decentralisation in Mexico: A psychosocial approach. *International Journal of Public Sector Management*, 20(2), 157-166.
- Puangngam, K. (2009). *Thai local government* (7th ed.). Bangkok: Winyuchon.
- Santasombat, Y. (2003). *Dynamic and flexible farmer society: Northern community economy and paradigm shift of community in the third world*. Chiangmai: Within Design.

ผู้เขียน

อาจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา
ที่อยู่ 140 หมู่ที่ 4 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90000
e-mail: krutchon@gmail.com

รองศาสตราจารย์ภาณุ ธรรมสุวรรณ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา
ที่อยู่ 140 หมู่ที่ 4 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90000
e-mail: panu_49@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา

ที่อยู่ 140 หมู่ที่ 4 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90000

e-mail: schonlada2516@hotmail.com

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จาริณี แซ่ว่อง

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

ที่อยู่ 160 หมู่ที่ 4 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา 90000

e-mail: jarinee8@hotmail.com

โครงการวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเครือข่ายการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการ